

WIE WORDEN DOOR DE LANDBOUWVOORLICHTINGS- DIENST BEREIKT? ¹⁾

A. W. VAN DEN BAN

Afd. Sociale en Economische Geografie van de Landbouwhogeschool

Who are influenced by the agricultural extension service?

Summary see p. 326

Het is merkwaardig, dat in Nederland nog nimmer een systematisch onderzoek is ingesteld naar de invloed van de voorlichtingsdienst op de bedrijfsvoering. Ir VAN DEN BAN heeft thans een eerste poging gedaan om een dergelijk onderzoek uit te werken voor de omgeving van Woudenberg. Daartoe werd door hem nagegaan het verband tussen toepassing van moderne landbouwmethoden en contact met de voorlichtingsdienst (R.L.V.D.). Dit verband bleek zo nauw te zijn, dat in het verdere betoog kon worden volstaan met het vermelden van correlaties tussen een aantal factoren en deze toepassing van nieuwe methoden. Onderzocht werden: de leeftijd van de boeren, het landbouwonderwijs, de bedrijfsgrootte, de levensstijl, het lidmaatschap van standsorganisaties en het vervullen van functies, het lidmaatschap van coöperaties en de pacht. Voor de resultaten moge worden verwezen naar de conclusies.

RED.

1 INLEIDING

De landbouwvoorlichtingsdienst heeft het laatste jaar het Rijk bijna negen miljoen gulden gekost. Bovendien wordt de rentabiliteit van het geld, besteed aan het landbouwkundig onderzoek, voor een groot deel door de prestaties van deze dienst bepaald. Daarom is het merkwaardig, dat in Nederland nog vrijwel geen onderzoek naar de factoren, die deze prestaties beïnvloeden, is gedaan. Natuurlijk weten de voorlichters zelf hier wel zeer veel van, maar talrijke Amerikaanse onderzoekingen, die zijn samengevat door LOOMIS and BEEGLE (1951) en in „Sociological Research on the diffusion and adaption of new farm practices” (1952), hebben toch wel aannemelijk gemaakt, dat ook op dit gebied systematisch onderzoek nog interessante en voor de praktijk belangrijke resultaten kan opleveren.

2 METHODE VAN ONDERZOEK

Om deze reden hebben wij, op advies van Prof. HOFSTEE, een eerste poging in deze richting gewaagd door in de omgeving van Woudenberg na te gaan wie veel nieuwe landbouwmethoden toepassen en wie veel contact met de voorlichtingsdienst hebben en wie niet. De landbouwmethoden, waarop hierbij is gelet, zijn: *hooiruiteren, inkuilen, stikstofbemesting op grasland, maïsteelt, percentage hakvruchten van het bouwland, grondonderzoek, melkcontrlé en aardappelen voeren aan de varkens*. Om de resultaten hiervan statistisch te kunnen verwerken, werd aan alle bedrijven voor de toepassing van nieuwe landbouwmethoden een cijfer gegeven uit een schaal van 1 tot en met 5. Hier-

¹⁾ Ter publicatie ontvangen 28 Maart 1953.

bij wil het cijfer 1 zeggen, dat op vrijwel alle punten de adviezen zijn opgevolgd, 5 wil zeggen, dat vrijwel geen enkel advies is opgevolgd. Bij de beoordeling hiervan is enigszins rekening gehouden met de individuele bedrijfsomstandigheden. Ook is er zoveel mogelijk rekening mee gehouden of men vroeg is begonnen de adviezen op te volgen. Men moet er natuurlijk rekening mee houden, dat deze cijfers geen volledige bedrijfsbeoordeling inhouden, doordat slechts op bepaalde onderdelen van de bedrijfsvoering is gelet en b.v. niet is gevraagd of de hooiruiters ook goed opgezet worden.

Op een dergelijke wijze is eveneens een 1 gegeven aan de bedrijven, die veel contact met de voorlichtingsdienst hebben en een 5 aan de bedrijven, die hier weinig contact mee hebben.

De waarnemingen zijn weergegeven in frequentietabellen; ter verduidelijking is ook het gemiddelde van elke regel berekend. Daar niet bekend is in welke eenheid de kwaliteitsklassen gemeten zijn, kunnen wij niet bewijzen, dat de afstand tussen deze klassen steeds gelijk is, wat voor de berekening van de gemiddelden wel verondersteld moest worden. Aan deze cijfers mag dus geen absolute waarde toegekend worden.

Om na te gaan in hoeverre de gevonden verschillen door toeval veroorzaakt kunnen zijn, is gebruik gemaakt van de chi-kwadraat-test (zie b.v. PEARSON and BENNETT, 1949). Als vermeld is „belangrijk bij $P = 0,01$ ”, dan wil dit zeggen, dat er minder dan 1% kans is, dat dergelijke of nog grotere verschillen tussen de regels van de frequentietabel door toeval veroorzaakt zijn. De verschillen kunnen dan dus veroorzaakt zijn door de verklarende factoren, waarnaar de regels onderscheiden zijn, door hiermee gecorreleerde factoren of door systematische fouten.

3 BETEKENIS VAN DE LANDBOUWVOORLICHTING

Vooraf doordat in dit gebied reeds 15 jaar dezelfde bekwame en buitengewoon tactvolle assistent werkt, is de invloed van de landbouwvoorlichting hier wel zeer groot. Nieuwe landbouwmethoden worden vrijwel uitsluitend door de landbouwvoorlichtingsdienst ingevoerd, zij het dan ook, dat vele boeren ze graag eerst eens door hun buurman laten proberen. Eén boer zei zelfs: „Die rayonassistent is eigenlijk bedrijfsleider voor haast heel Woudenberg”. Dit heeft tot gevolg, dat de landbouw hier zeer snel verandert. Enkele jaren geleden maakte de Rijkslandbouwvoorlichtingsdienst (hierna afgekort tot RLVD) hier propaganda voor de teelt van conservenerwten, waardoor er het éérste jaar al 12% van het bouwland (70 ha) mee werd beteeld. Van de geënuquëeerden heeft 62% een deel van het hooi geruiterd, 53% een Hardelandkuil gemaakt, slechts 28% past nog het standweide-systeem toe en 60% heeft zijn grond laten onderzoeken. Deze cijfers bewijzen wel, dat de landbouw hier snel verandert, maar ook, dat niet alle boeren even goed bereikt worden. Onze voornaamste taak was nu dus na te gaan welke verschillen er bestonden tussen de boeren die goed en die minder goed bereikt worden en te trachten deze verschillen te verklaren.

4 MODERNE EN OUDERWETSE BOEREN

Dat de voorlichtingsdienst met de moderne boeren meer contact heeft dan met de ouderwetse, blijkt wel zeer duidelijk uit tabel 1.

Tabel 1. Verband tussen het contact van de boeren met de RLVD en de toepassing van nieuwe landbouwmethoden.

Toegepaste methoden <i>Accepted practices</i>	Aantal Number = 100 %	Contact met de RLVD <i>Contact with extension service</i>						Gemiddeld <i>Average</i>
		1	2	3	4	5	Totaal Total in %	
		in %						
1	8	87,5	12,5	0	0	0	8,5	1,1
2	17	35	59	6	0	0	18	1,7
3	28	21	21	29	29	0	30	2,6
4	26	0	15	27	42	15	28	3,6
5	15	0	0	7	7	87	16	4,8
Totaal <i>Total</i>	94	20	22	18	21	18	100	
<i>Average</i> Gemiddeld		1,95	2,6	3,5	3,65	4,8		

$\chi^2 = 111,6$; v.g. (vrijheidsgraden) = 16; belangrijk bij $P = 0,001$.

Table 1. Relation between the contact of farmers with extension service and the acceptance of new farm practices.

Dit verband is zo duidelijk, dat wij in de volgende tabellen alleen de gegevens over de toepassing van nieuwe landbouwmethoden zullen vermelden; het contact met de RLVD loopt hiermee immers vrijwel volkomen parallel.

Dat hier een zeer duidelijk verband bestaat valt niet te verwonderen; het wil echter niet zeggen, dat RLVD zich bewust richt tot de moderne boeren. Als een ouderwetse boer een advies vraagt, zal hij zeker zo goed mogelijk geholpen worden, maar deze man vraagt geen advies. Als de assistent eens een enkele keer tijd over heeft, zal hij eerder één van de vele boeren bezoeken, die klaagden, dat hij zo weinig komt, dan een boer, die nu wel niet zo onvriendelijk zal zijn om hem de deur uit te zetten, maar het bezoek toch ook niet op prijs stelt. Door betere technische hulpmiddelen of door een verdere uitbreiding van de RLVD kan men dus de mogelijkheid om de ouderwetse boeren te bereiken vergroten. Ook bij de ouderwetse boeren heeft de RLVD wel enige invloed. Zoals nog nader aangetoond zal worden heeft men b.v. met de Dienst Kleine Boeren (D.K.B.) premies een groot deel van hen in contact met de rayon-assistent gebracht, die dan ook wel probeert op de hele bedrijfsvoering invloed te krijgen. Misschien zou men hier ook nog enige verbetering in kunnen brengen door samenwerking met de maatschappelijke werksters, want zij hebben waarschijnlijk vooral met de ouderwetser boeren contact.

5 LEEFTIJD

Zoals uit de volgende tabel blijkt, heeft ook de leeftijd van de boeren een aanzienlijke invloed op de snelheid, waarmee zij tot nieuwe landbouwmethoden overgaan.

Tabel 2. Invloed van de leeftijd op de toepassing van nieuwe landbouwmethoden.

Leeftijd Age	Aantal Number = 100 %	Toegepaste methoden Accepted practices					Gemiddeld Average
		1	2	3	4	5	
Tot 45 jaar ..... Till 45 years	37	13,5	24	32	27	3	2,8
45 jaar en ouder ..... 45 years and older	57	5	15	28	28	24	3,5

$\chi^2 = 14,1$; v.g. = 4; belangrijk bij P = 0,01.

Table 2. Influence of age on the acceptance of new farm practices.

6 LANDBOUWONDERWIJS

Landbouwonderwijs veroorzaakt, zoals te verwachten was, dat de boeren sneller nieuwe landbouwmethoden toepassen. De verschillen in tabel 3 zijn echter gedeeltelijk veroorzaakt, doordat vooral de jonge en grote boeren dit onderwijs gevolgd hebben.

Tabel 3. Invloed van het landbouwonderwijs op de toepassing van nieuwe landbouwmethoden.

Genoten onderwijs Farming education	Aantal Number = 100 %	Toegepaste methoden Accepted practices					Gemiddeld Average
		1	2	3	4	5	
1. LLS of Avondcursus ..... Formal course	40	12,5	22,5	25	32,5	7,5	3,0
2. Niets ..... Nothing	51	4	16	39	25	24	3,6
3. Niets, zoons ook niet ..... Nothing, neither their sons .	29	4	10	14	41	35	4,0

Vershil regels 1 en 2: $\chi^2 = 9,3$; v.g. = 4; niet belangrijk bij P = 0,05.

Vershil regels 1 en 3: $\chi^2 = 18,1$; v.g. = 4; belangrijk bij P = 0,05.

Table 3. Influence of vocational agricultural training on the acceptance of new farm practices.

Vaak krijgen de zoons hier al enige invloed op de bedrijfsleiding vóórdat zij het bedrijf hebben overgenomen, soms zelfs al als ze nog op de landbouwschool zijn. In enkele gevallen bleek de vader dan bereid te zijn te erkennen, dat zijn zoon van veel dingen meer weet dan hij zelf. Waarschijnlijk geeft dit echter niet zelden aanleiding tot een gezagscrisis in het gezin.

7 BEDRIJFSGROOTTE

Uit tabel 4 blijkt, dat de kleine boeren in het algemeen minder nieuwe landbouwmethoden toepassen dan de groten.

Tabel 4. Invloed van de bedrijfsgrootte op de toepassing van nieuwe landbouwmethoden.

Grootte <i>Size of farms</i>	Aantal <i>Number</i> = 100 %	Toegepaste methoden <i>Accepted practices</i>					Gemiddeld <i>Average</i>
		1	2	3	4	5	
1- 5 ha	24	17	8	17	25	33	3,5
5-10 ha	29	0	21	41	21	17	3,3
10-20 ha	26	4	23	38	27	8	3,1
20-50 ha	15	20	20	13	47	0	2,9

$$\chi^2 = 23,8; \text{ v.g.} = 12; \text{ belangrijk bij } P = 0,02.$$

Table 4. Influence of the size of farms on the acceptance of new farm practices.

Op het contact met de RLVD werkt deze invloed zelfs nog duidelijker, nl. tot op 1% betrouwbaar. Dezelfde indruk krijgt men ook uit tabel 5:

Tabel 5. Percentage van alle landgebruikers in de gemeenten Woudenberg en Maarn, dat lid is van de vereniging van bedrijfsvoorlichting.

Bedrijfsgrootte <i>Size of farms</i>	Leden v.d. Ver. v. Be- drijfsvoorlichting <i>Members of extensionclub</i>
1- 5 ha	12
5-10 ha	64
10-20 ha	68
20-50 ha	90

Table 5. Percentage of all land users in the municipalities Woudenberg and Maarn, which are members of the extensionclub.

Bij de beschouwing van deze tabel moet men bedenken, dat de landbouwtelling ook vele kleine grondgebruikers telt, die hun hoofdberoep buiten de landbouw hebben of eigenlijk rentenier zijn. Bij de enquête is getracht alleen die boeren in het onderzoek te betrekken, die een zeer belangrijk deel van hun inkomsten uit het landbouwbedrijf krijgen. Tabel 5 is echter op de landbouwtelling en de ledenlijst van de vereniging gebaseerd.

In tabel 6 is weergegeven welk deel van de geënquêteerde boeren deelneemt aan het organisatieleven en de coöperatie. Wat de coöperatie aangaat, is gelet op de verdeling van de aankopen tussen de aankoop-coöperatie en de handelaars in veevoer en kunstmest. Als functionaris is hier iedereen beschouwd, die deel uitmaakt van een bestuur of commissie, zij het van de landbouworganisaties of een andere vereniging. De aard en de intensiteit van de activiteit, die men hier ontwikkelt, is niet nader onderscheiden.

Tabel 6. Percentage van de boeren in de verschillende grootteklassen, dat lid is van een standsorganisatie, bij de coöperatie koopt en een bestuursfunctie vervult.

Bedrijfsgrootte <i>Size of the farms</i>	Standsorganisatie <i>Farmers organisations</i>	Coöperatie <i>Cooperation</i>			Functionarissen <i>Members of boards, committee, etc.</i>
		Alles <i>All</i>	Iets <i>Some</i>	Niets <i>Nothing</i>	
1- 5 ha	22	29	25	46	22
5-10 ha	40	32	32	36	22
10-20 ha	50	35	42	23	21
20-50 ha	64	47	53	0	50

Table 6. Percentage of farmers with different size of farms, which are members of farmers organisations, boards, committees, etc. and are purchasing from cooperations.

Zoals nog nader zal blijken (onder 9 en 10), kunnen de gegevens in tabel 6 de gevonden verschillen tussen grote en kleine boeren in de toepassing van nieuwe landbouwmethoden gedeeltelijk verklaren.

Andere oorzaken van het in mindere mate toepassen van moderne landbouwmethoden van de kleine boeren zijn :

- a De zoon werkt bij hen hoogst zelden thuis mee, maar wordt knecht op een groter bedrijf of kiest een ander vak. Ook zijn volgens de steekproef de kleine boeren gemiddeld ouder dan de groteren.
- b De kleine boeren hebben veel minder landbouwonderwijs gevolgd dan de groteren :

	tot 5 ha	boven 5 ha
L.L.S. of avondcursus	35 %	47 %
Niets, zoons ook niet	52 %	25 %

*Dit wordt o.a. veroorzaakt door het werken als knechts van de zoons van kleine boeren. Niet elke boer wil zijn knecht een paar dagen of avonden in de week missen. Veelal bestaat er verder bij veel kleine boeren een zeker vooroordeel tegen elke vorm van intellectueel werk. Zij hebben de gewoonte lang met hun handen te werken, maar velen nemen zelden de tijd om met hun hersens te werken. Vaak kijken zij wat minachtend of afgunstig naar mensen, die niet met hun handen werken. Van de 13 boeren, die geen landbouwblad lezen hebben dan ook 9 minder dan 5 ha.

- c Veel kleine boeren hebben een nevenberoep, waardoor ze niet de volle aandacht aan hun bedrijf kunnen besteden. Ook hebben enkelen niet steeds in de landbouw gewerkt, waardoor ze hun vak niet goed kennen.
- d Op de kleine bedrijven hier komt ongeveer de helft van het inkomen van de pluimveeteelt, zodat dit juist hun bijzondere belangstelling heeft. De rayonassistent besteedt betrekkelijk weinig aandacht aan de pluimveeteelt. Dit wordt gedeeltelijk veroorzaakt door de organisatie van de landbouwvoorlichtingsdienst. De assistent is nl. de enige man, die alle boeren kennen, dus de man, die voorlichting moet geven over alle bedrijfsonderdelen. De veeteelt- en de pluimveeteeltconsulent zijn echter niet, als de landbouwconsulent, zijn directe chefs, waardoor de assistent enige neiging vertoont

aan deze bedrijfsonderdelen minder aandacht te besteden. Natuurlijk kan deze assistent zich bovendien alleen dan in de pluimveeteelt goed inwerken, als hij aan andere bedrijfsonderdelen minder tijd besteedt dan thans en het is zeer moeilijk te zeggen welke dit moeten zijn.

Bij dit alles moet men echter niet vergeten, dat een deel van de kleine bedrijven wel zeer goed contact met de RLVD heeft en snel nieuwe landbouwmethoden toepast. Eén van hen heeft zelfs al bijna een jaar de Amerikaanse potstal voor zijn kippen. Het lijkt waarschijnlijk, dat juist bij deze kleine bedrijven het voorbeeld van een buurman zeer belangrijk is voor de verspreiding van nieuwe landbouwmethoden. Men kan niet zeggen, dat de adviezen van de RLVD onvoldoende aangepast zijn aan het kleinbedrijf, maar waarschijnlijk door de mentaliteit van veel kleine boeren kunnen de voorlichtingsdienst, de standsorganisaties en de coöperaties hier moeilijk contact met deze groep krijgen.

8 LEVENSTIJL

Om de levensstijl te beoordelen, is vooral gelet op de meubilering, de kranten, die gelezen worden, het bezit van auto, telefoon en deurbel. Dit laatste op grond van de waarneming van SAAL (1951), dat het bezit van een bel vaak samengaat met het meer moderne gesloten gezinstype, zoals men dat kent in de intellectuele stedelijke milieu's en onder de boeren in de kleistreken, terwijl de afwezigheid van een bel wijst op een open gezin, zoals dat voorkomt bij de ongeschoolde arbeiders en de boeren in de zandstreken. Daar is het de gewoonte, dat de burens zo naar binnen lopen en dan ook volledig met alle familiezaken op de hoogte zijn. Ook is wel gelet op de algemene indruk, die men bij een bezoek krijgt, van de stijl, waarin het gezin leeft. Het was ongetwijfeld juist geweest om met een uitgebreide schaal, als die van SEWELL, te werken, maar een dergelijke schaal, aangepast aan de Nederlandse verhoudingen, bestaat nog niet. Dit punt is vooral van belang, omdat bij talrijke Amerikaanse onderzoekingen is gebleken, dat er een nauw verband bestaat tussen de op een dergelijke wijze gemeten levensstijl en de plaats op de maatschappelijke ladder. (LOOMIS and BEEGLE, 1951, pag. 358).

Het blijkt, dat een moderne levensstijl gewoonlijk samengaat met een moderne bedrijfsvoering:

Tabel 7. Verband tussen de levensstijl van het gezin en de toepassing van nieuwe landbouwmethoden.

Levensstijl <i>Style of living</i>	Aantal Number = 100 %	Toegepaste methoden <i>Accepted practices</i>					Gemiddeld <i>Average</i>
		1	2	3	4	5	
Modern	12	17	50	17	8	8	2,4
<i>Modern</i>							
Middelmatig	28	14	21	39	11	14	2,9
<i>Medium</i>							
Ouderwets	40	5	5	32	32	25	3,7
<i>Old-fashioned</i>							

$$\chi^2 = 19,5; \text{ v.g.} = 8; \text{ belangrijk bij } P = 0,02.$$

Table 7. Relation between the style of living of the family and the acceptance of new farm practices.

De correlatie met het contact met de RLVD is nog sterker, zelfs duidelijk tot op 1% betrouwbaar.

Een moderne levensstijl gaat waarschijnlijk samen met een rationele, op de buitenwereld gerichte, levenshouding, die ook de bedrijfsvoering beïnvloedt. Het lijkt aannemelijk, dat deze levenshouding gemakkelijker wordt bereikt als het gezin niet alleen op het gebied van de bedrijfsvoering, maar ook van de huishouding in deze richting wordt opgevoed. Ook in de Verenigde Staten heeft men ervaren, dat een huishoudelijke voorlichting de landbouwvoorlichting kan steunen. Men moet echter wel bedenken, dat dit op een aantal bedrijven kapitaalgebrek kan doen ontstaan, door de concurrentie, die in een gezinsbedrijf tussen de consumptie en de investeringen kan optreden.

9 STANDSORGANISATIES EN FUNCTIES

Het lidmaatschap van een standsorganisatie en het vervullen van een bestuursfunctie in het verenigingsleven gaat vaak samen met het toepassen van moderne landbouwmethoden.

Tabel 8. Verband tussen het lidmaatschap van een standsorganisatie en het vervullen van een bestuursfunctie en de toepassing van nieuwe landbouwmethoden.

	Aantal Number = 100 %	Toegepaste methoden Accepted practices					Gemiddeld Average
		1	2	3	4	5	
Leden standsorganisatie ..... <i>Members farm organisation</i>	39	13,5	32,5	35	17,5	2,5	2,6
Functionarissen ..... <i>Members of boards, committees, etc.</i>	25	20	40	24	12	4	2,4

Verschil leden niet-leden: $\chi^2 = 10,3$; v.g. = 4; belangrijk bij P = 0,05.

Verschil functionarissen niet-functionarissen: $\chi^2 = 17,8$; v.g. = 4; belangrijk bij P = 0,01.

Table 8. Relation between the membership of farmers organisations, boards, committees, etc. and the acceptance of new farm practices.

Tabel 9. Percentage van de boeren met verschillende levensstijl, dat lid is van een standsorganisatie, een bestuursfunctie vervult of bij de coöperatie koopt.

Levensstijl Style of living	Aantal Number = 100 %	Leden Members	Niet-leden Non-members	Functies Committees, etc.	Geen functies No committees	Coöperaties Cooperations		
						Alles All	Iets Some	Niets Nothing
Modern ..... <i>Modern</i>	12	83	17	75	25	42	25	33
Middelmatig .. <i>Medium</i>	28	50	50	42	58	50	33	17
Ouderwets .... <i>Old-fashioned</i>	40	22,5	77,5	5	95	20,5	36	43,5

$\chi^2 = 15,3$; v.g. = 2; belangrijk bij P = 0,01.

$\chi^2 = 25,9$; v.g. = 2; belangrijk bij P = 0,01.

$\chi^2 = 11,1$; v.g. = 4; belangrijk bij P = 0,05.

Table 9. Percentage of farmers with different style of living, which are members of farmers organisations, boards, committees, etc. or are purchasing from cooperations.

De oorzaak van dit verband moet men naar onze mening vooral zoeken in hetgeen door SAAL (1952) naar voren werd gebracht, nl. dat de oprichting van de verenigingen in de zandstreken wijst op een vervanging van de organische maatschappij met zijn groepsdwang door een organisatorische. Dit verband, dat SAAL langs „verstehende” weg vond, kan geïllustreerd worden door na te gaan welk verband er bestaat met de levensstijl. (Zie blz. 324).

Ook het in tabel 6 genoemde verband met de bedrijfsgrootte speelt hierbij natuurlijk een rol.

10 COÖPERATIE

Hiervoor is alleen gelet op de aankoopcoöperatie, daar alle melk hier naar een particuliere zuivelfabriek gaat en andere coöperaties hier betrekkelijk weinig invloed hebben.

Het blijkt, dat de coöperatieve boeren een modernere bedrijfsvoering hebben dan de niet coöperatieve.

Tabel 10. Verband tussen het kopen van de coöperatie en het toepassen van nieuwe landbouwmethoden.

Kopen van de coöperatie <i>Purchasing from cooperations</i>	Aantal Number = 100 %	Toegepaste methoden <i>Accepted practices</i>					Gemiddeld <i>Average</i>
		1	2	3	4	5	
Alles ..... <i>All</i>	32	22	19	31	12,5	16	2,8
Iets ..... <i>Some</i>	84	3	21	35	35	6	3,2
Niets ..... <i>Nothing</i>	27	0	11	22	37	30	3,85

$$\chi^2 = 20,9; \text{ v.g.} = 8; \text{ belangrijk bij } P = 0,01.$$

Table 10. Relation between purchasing from cooperations and the acceptance of new farm practices.

Deze verschillen kunnen gedeeltelijk verklaard worden door het genoemde verband met bedrijfsgrootte (tabel 6) en levensstijl (tabel 9). De belangrijkste oorzaak hiervan is echter, dat Jhr DE BEAUFORT, die hier zeer veel invloed heeft, ruim 40 jaar voorzitter van de coöperatie is geweest. De RLVD werkt daarom nauw met hem samen; hij is b.v. ook voorzitter van de Vereniging voor Bedrijfsvoorlichting. De assistent hier is dus ook een sterk voorstander van de coöperatie, al tracht hij dit in zijn werk niet te laten merken.

11 PACHT

Verschil tussen pachters en eigenaren kon niet worden aangetoond. Volgens de rayónassistent is de bedrijfsvoering van de pachters in Leusden wel belangrijk conservatiever dan van de eigenaren. Dit zou komen doordat de pachten daar zeer laag zijn en de pachters weten, dat zij niet zo slecht kunnen boeren, dat ze van hun bedrijf verwijderd worden. Dit zou overeenstemmen met de verklaring, die TSCHAJANOW heeft gegeven.

12 DE RICHTING VAN VERDER ONDERZOEK

Natuurlijk is met dit voorlopig onderzoek het hier gestelde vraagstuk niet opgelost. Alleen de omgeving van Woudenberg is hiervoor onderzocht en in andere delen van het land liggen de verhoudingen zeker anders. Als men dit ook elders gaat onderzoeken, dan kan men hierbij de uit dit onderzoek voortkomende hypothese testen, dat de RLVD weinig contact heeft met een groep van kleine boeren, die geen lid zijn van een standsorganisatie of coöperatie en een ouderwetse levensstijl hebben. Als deze hypothese juist blijkt te zijn, is het gewenst te komen tot een goede sociologische beschrijving van deze groep, dus een beschrijving in de geest van Dr HAVEMAN'S boek: „De ongeschoolde arbeider”. Ook is het dan gewenst eens door een sociometrisch onderzoek na te gaan hoeveel contact deze groep van boeren heeft met de moderne boeren, aangezien dit van groot belang is voor de verspreiding van nieuwe landbouwmethoden. Dit sociometrisch onderzoek kan ook een hulpmiddel zijn voor de juiste keuze van officiële en onofficiële voorbeeldbedrijven en de bestuursleden van de vereniging voor bedrijfsvoorlichting. Ook kan men trachten na te gaan of er bepaalde voorlichtingsmethoden zijn, waardoor deze groep van boeren sterker kan worden beïnvloed.

CONCLUSIES

- a Met een statistische analyse is aangetoond, dat in de omgeving van Woudenberg de RLVD vooral contact heeft met en nieuwe landbouwmethoden vooral toegepast worden door:
  - 1 Jonge boeren,
  - 2 Gezinnen, waarvan een lid landbouwonderwijs heeft gevolgd,
  - 3 Grote bedrijven,
  - 4 Boeren met een moderne levensstijl,
  - 5 Leden van een standsorganisatie,
  - 6 Functionarissen,
  - 7 Coöperatoren.
- b Het effect van de landbouwvoorlichting kan waarschijnlijk verbeterd worden door combinatie met een huishoudelijke voorlichting, ter modernisering van de levensstijl.
- c De vernieuwing van de landbouw gaat vooral uit van boeren, die in een enigszins stedelijke levenssfeer leven.
- d Daar de landbouwvoorlichting de bedrijfsstijl van een groep van boeren tracht te beïnvloeden, kan een sociografisch onderzoek van deze groep hier een belangrijk hulpmiddel voor worden.

Aan allen, die ons voor dit onderzoek inlichtingen hebben verstrekt, zijn wij veel dank verschuldigd, in het bijzonder aan de boeren om Woudenberg, de rayonassistent C. BLANKENSTIJN en de landbouwconsulent Ir T. GROENDIJK.

SUMMARY: WHO ARE INFLUENCED BY THE AGRICULTURAL EXTENSION SERVICE?

An enquiry into this subject was made in a region with mixed, family sized holdings. The extension service proved to be the most important factor in inducing the farmers to adopt quickly new farm practices. For a statistical treatment of the results, those farmers, who are quickly adopting new practices, are given the number 1 and those who have accepted

only very few new practices a number 5. To a statistically reliable degree (at least 5 % level) the extension service proved to be especially successful with :

- 1 Young farmers (table 2).
  - 2 Families of which one of the members had followed a formal vocational training in agriculture (table 3).
  - 3 Farmers on large farms (table 4).
  - 4 Farmers with a modern style of living (table 7).
  - 5 Members of farmers organisations and members of boards, committees, etc. (table 8).
  - 6 Farmers, purchasing commodities by cooperations (table 10).
- Tenure seemed not to be an important factor in this matter.

Farmers organisations and cooperations have also difficulties in getting contact with small farmers (table 5) and the farmers with an old-fashioned style of living (table 8).

The result of agricultural extension can probably be improved by a cooperation with home economics extension. New farm practices are usually adopted first of all by farmers, who have accepted an urban way of life. The necessity for more sociological research in this field is stressed.

LITERATUUR

HAVEMAN, J. : De ongeschoolde arbeider, 1952.

LOOMIS, C. P. and J. A. BEEGLE : Rural social systems, 2e dr., 1951.

PEARSON, F. A. and K. R. BENNETT : Statistical methods applied to agricultural economics, 3e dr., 1949.

SAAL, C. D. : Het gezinsleven in Nederland, met name ten plattelande, *Sociologisch Jaarboek* 5, 1951, pag. 29.

— — : Sociale dynamiek, 1952.

Sociological Research on the diffusion and adoption of new farm practices. *Report of a subcommittee of the Rural Sociological Society*, Kentucky A.E.S., June 1952.

TSCHAJANOW, A. W. : Die Lehre von der bäuerlichen Wirtschaft, 1923.

